

Geir Winje

MINIBIOGRAFI

KARL LUDVIG REICHELT (1877-1952)

1. september 2007 er det 120 år siden Karl Ludvig Reichelt ble født i Arendal. Han ble kjent som en fargerik og original ”misjonsprest” som etter noen års arbeid i regi av Det norske Misjonsselskap (NMS) grunnla Den Nordiske Kristne Buddhistmisjon (senere kalt Den Nordiske Østasia-misjon) i 1926. Et par år senere grunnla han Tao Fong Shan, som han oversatte med ”Fjellet hvorfra Logos-vinden blåser”, i Hong Kong. Det skulle være et slags kristent kloster eller retrettsenter for buddhistmunker. Hovedårsaken til bruddet med NMS og etableringen av et nytt misjonsselskap lå i Reichelts valg av dialogen som arbeidsmåte. I dette var han forut for sin tid.

Reichelt mente som kristen å kunne lære noe fra (og til) buddhismen. Han jaktet på likhets- eller berøringspunkter mellom de to religionene, og ble faktisk anklaget for synkretisme. I ettertid kan det se ut som om jakten på berøringspunkter både var hans styrke og hans svakhet. Styrken lå i en positiv vurdering av buddhismen, noe som ikke var hverdagskost i hans samtid. Svakheten viste seg når han *ikke* fant noe som ga gjenklang i møtet med ”de andres” religion. Da var han rask med å avskrive den som mindre interessant eller fjernere fra Kristus (les: sannheten) enn de som han fant berøringspunkter hos.

I dette er Reichelt en interessant overgangsfigur. I ham kombineres norsk førmoderne, tradisjonell kristendom med en mer moderne, åpen holdning til andre tros- og verdisystemer. Reichelts åpenhet kan minne om New Age og (post)moderne religionsblanding. Den har også fellestrekk med amerikanske, humanistiske og menneskerettslige holdninger med religionsfrihet som overordnet verdi. Men så vidt jeg kan se ligner hans syn på andre religioner først og fremst på det vi finner i den katolske kirken i tiden etter Andre Vatikankonsil.

Karl Ludvig Reichelt etterlot seg et originalt faglitterært forfatterskap: fagbøker, artikler, brev (særlig reisebrev), prekener, eksegetiske og andre tekster – både på kinesisk og norsk. Han fokuserte i hovedsak på øst-asiatisk religion, men skrev også mye om forholdet mellom kristendommen og de andre religionene. Han kan klassifiseres som både religionsviter og som teolog med interesse for missiologi. Han var entusiastisk opptatt av gamle kinesiske opptegnelser om Jesus og restene etter nestoriansk misjon siden 400-tallet.

Noen sentrale tekster ble samlet i antologien *Fra Kristuslivets helligdom* (1931). Her argumenterer han blant annet for religionsstudiets betydning for mellomfolkelig forståelse, så

vel som for den personlige utvikling. Han oppfordrer til toleranse i møtet mellom religionene, men advarer samtidig mot synkretisme. Reichelt skrev også salmer – både misjonssalmer som *Din rikssak, Jesus, være skal* (1912) og den mer buddhistisk inspirerte *Lotusliljen* (1929).

I 1913 kom den første ”ordentlige” boka hans. *Kinas religioner* er et originalt norsk bidrag til den religionsfaglige litteraturen – grundig og på mange måter typisk for sin tid. Den ble utgitt av NMS, og unnsår seg ikke for å viderebringe fantasifulle påstander om djeveldyrkelse og annet uvesen, samtidig som forfatteren gir uttrykk for at dyrkingen av himmelbuddhaen Amitabha er ”gripende”. På bokas siste side hevder Reichelt at ”meget av det som Kina har samlet sig om i sit religiøse liv fremigjennom aartusenene, maa falde! Ti det kan ikke bestaa overfor sandheten!” Han ønsker fromt at kineserne skal finne Kristus, men ikke for enhver pris. I kursiv hevder han at en kinesisk kristendom må være ”*efter sin hellige egenart*”.

I 1921 kom programerklæringen *Kinas buddhister for Kristus. En livsskiltdring og et indlæg for en stor sak*. Her går Reichelt lenger i sine forsøk på å anerkjenne og forstå den kinesiske buddhismen. I *Fra Østens religiøse liv* (1922) vil han gi ”et indblik i den kinesiske mahayana-buddhisme”. Den kom også på engelsk, og ble i 1938 nyutgitt med et tillegg om ”skoler og tankesystemer i den kinesiske buddhisme i deres forhold til kristendommens lære”. Her er jakten på likhetstrekk mellom de to religionene virkelig i gang, og bruddet med NMS nærmer seg.

Kristus, religionens centrum kom samtidig med bruddet, i 1926. Dette heftet på 30 sider inneholder to foredrag, og kom aldri i nytt opplag. Det hører etter mitt syn hjemme blant de dristigste skrifter som noen gang er skrevet av norske teologer. På hegeliensk vis postuleres ”den hellige evolution inden religionerne”, og beslektet med teosofien postuleres en indre likhet religionene imellom – i kontrast til de tilsynelatende, ytre ulikhetene. Etter denne pamfletten skrev han aldri senere noe som var like radikalt. Han foregrev på mange måter både New Age og Helge Hognestad, selv om han i språkføringen fremstår som trygg og gjenkjennbar for de norske misjonsforeningene.

Blant elementene han trekker frem i *Kristus, religionenes centrum*, er Sundar Singh, sadhuen som mottok det kristne budskapet ”indenfra” og ikke utenfra. Han skriver om Paulus’ tale på Areopagos, der dyrkingen av en ukjent Gud forstås positivt (Apg 17). Og han viser til at ”det Tao som kan beævnnes, er ikke det egentlige, evig forblivende Tao”, som det heter i *Tao Te Ching*. Med slike eksempler fra ulike kulturer bygger han opp en teologi der religionene fremstår som positive bidragsytere til sannheten (les: kristendommen), og der slektskap og kontinuitet religionene imellom poengteres. En slik tankegang er mulig dersom ord og dogmer forstås som transparente – begrepet Gud er for eksempel bare et ord, som i beste fall peker mot en virkelighet bortenfor ordene. Og Jesus er først og fremst det inkarnerte Ordet – Reichelt slektet mer på Platon enn på Aristoteles.

Begeistringen for østlig religion førte til oversettelser av tekster han hadde stor respekt for. *Det rene land* (”*Tsing Tou*”) kom i 1928 og *Tao Te Ching* (utgitt under tittelen *Lao Tse*) kom i 1948. Førstnevnte kaller han ”et buddhistisk evangelium”. Den oppfordrer til omvendelse og bot, men også til ”viktigheten av at tilbe Gud med et opriktig hjerte”. Det rene land som trosretning representerer en spesiell form for buddhisme. Når Reichelt kommenterer teksten underveis, er han særs opptatt av hvordan frelsen i Det rene land ”kommer utenfra”, slik som i kristendommen – i motsetning til ”frelsen innenfra” gjennom meditasjon. Det er også interessant hvordan Reichelt forsynte dette skriftet med en språkdrakt preget av norsk bedehusetorikk. Han oversatte konsekvent Amitabha med Gud, mens Ta-shih-chih og Kuan-

Yin, de to bodhisattvaene som ledsager Amitabha, ble kalt henholdsvis Verdensfrelser og Den Hellige Ånd. Slik fant Reichelt en slags parallell treenighet i buddhismen. *Tao Te Ching* er en poetisk og særpreget gjendiktning av den taoistiske nøkkelteksten. Den er nyutgitt flere ganger, senest i serien *Verdens Hellige Skrifter* (De norske bokklubbene 2001).

I *Blant de andre* (1929) forteller han fra en reise til Formosa. En samling reisebrev ble også bearbeidet og utgitt i 1933 under tittelen *Mot Tibets grenser*. Her kombinerer Reichelt sjangrer som essayet, brevet og den religionsfaglige eller kulturanalytiske teksten på en måte som foregriper vår tids reiseskildringer. Han ser den tibetanske lamaismen gjennom kinesiske briller og den kinesiske buddhismen gjennom tibetanske briller. Men først og fremst fortolker han dem begge gjennom den kristne misjonærens briller.

Karl Ludvig Reichelts hovedverk må nok være *Fromhetstyper og helligdommer i Øst-Asia. En religionspsykologisk undersøkelse* (3 bind 1947). Her samles mange av trådene fra det tidligere forfatterskapet, samtidig som han gir rom for nye temaer og fortellinger. Det første bindet åpner nok en gang med noen betraktninger rundt forholdet mellom kristendommen og de andre religionene – denne gangen med fokus på opplevelsen eller religionspsykologien. Dette er saker han hadde tenkt mye på hele livet, og han serverer svært avklarede synspunkter. Reichelt er på dette tidspunkt ingen synkretist, men en moderne og humanistisk kristen i dialog med andre religioner, som taoisme og buddhisme. Dialog i betydningen lære av hverandre gjennom samtale. Samtale i betydningen lytte først og snakke etterpå.

Deretter presenterer og kommenterer han meditasjon innenfor ulike kinesiske religioner, før han i bind 2 forteller om ”noen av de mest fremtredende fromhetstyper blant nåtidens religiøse mennesker i Øst-Asia”. Hovedpersonen i dette bindet er buddhistmunken Miaochi, som vi følger gjennom studier, på reiser og i møter med andre. Han representerer ifølge forfatteren noe av det ypperste innenfor østlig fromhetsliv, blant annet fordi han ble kristen. I bind 3 tar Reichelt leseren med til sentrale pilegrimsmål og lar oss møte flere representanter for ulike ”fromhetstyper”. Slike typologier finner vi mange av i samtidens religionspsykologiske faglitteratur.

Begeistringen for buddhismen og andre religioner var en drivkraft i Karl Ludvig Reichelts forfatterskap. Den balanseres imidlertid til det siste mot de negative vurderingene han også gjorde, for eksempel i oppsummeringen av sin reise til Tibet, som avslutter bind 3 i hans hovedverk: ”Her [i Tibet] er det opsamlet et vell av urkraft og livstrang som venter på utløsning og frigjørelse. Og utløsningen kan bare skje gjennom sann religiøs opplysning og fornyelse. Lenge nok har tibetanerne vært bastet og bundet av en religion som er nedlesset i demonfrykt, forplumret av en misforstått verdensfornektelse og forgiftet av sanselighetens rus”. En karakteristikk som de kommunistiske kineserne muligens kunne si seg enige i da de invaderte landet i 1950, men som neppe kan underskrives av Dalai Lama.

Hva kan vi lære av Reichelt i dag? For det første at faglitteratur kan være både grundig, original og dypt personlig. For det andre at fordommene følger oss uansett hvor åpne vi forsøker å være. Det vi tror vi forstår, liker vi gjerne – særlig hvis det ligner på noe vi er glade i fra før. Det som ikke ligner, eller som vi ikke forstår, er det lett å forkaste. Karl Ludvig Reichelt var på mange vis en pioner, på samme tid dogmatiker og fritenker, pietist og liberaler.

LITTERATUR

Primærkilder:

Reichelt, Karl Ludvig (forfattet av):

- 1922. *Fra Østens religiøse liv. Et indblik i den kinesiske mahayana-buddhisme*. Gad, København.
- 1922. *Kinas religioner. Handbok i den kinesiske religionshistorie*. Det norske Missionselskaps trykkeri, Stavanger.
- 1926. *Den Kristne Misjon blant Kinas Buddhister*. Buddhistmisjonens forlag, Oslo.
- 1926. *Kristus. Religionens Centrum*. Buddhistmisjonens forlag, Oslo.
- 1929. *Blant de andre*. Den kristne misjon blant Kinas buddhister, Oslo.
- 1930. *Buddhistmisjonens ritual*. Den kristne buddhistmisjons forlag, Oslo.
- 1933. *Mot Tibets grænser*. Aschehoug, Oslo.
- 1946. *Fra Kristuslivets helligdom*. 2. utg. Gad, København.
- 1949. *Fromhetstyper og helligdommer i Øst-Asia*. 3 bind. Gad, København.

Reichelt, Karl Ludvig (oversatt av):

- 1928. *Det rene land ("Tsing Tou")*. Gad, København.
- 1948. *Lao Tse*. Gyldendal, Oslo.

Sekundærkilder:

Eilert, Håkan. 1974. *Boundlessness. Studies in Karl Ludvig Reichelt's Missionary Thinking with Special Regards to the Buddhist-Christian Encounter*. Aros, Århus.

Riisager, Filip. 1998. *Lotusblomsten og korset*. Gad, København.

Sharpe, Eric J. 1984. *Karl Ludvig Reichelt. Missionary, Scholar & Pilgrim*. Tao Fong Shan Ecumenical Centre, Hong Kong.

Sommerfeldt, W.P. 1947. *Dr. Karl Ludvig Reichelts forfatterskap*. Den kristne buddhistmisjon, Oslo.

Thelle, Notto Normann. 1954. *Karl Ludvig Reichelt. En kristen banebryter i Øst-Asia*. Den nordiske kristne buddhistmisjon, Oslo.